

paa deres Udtalelser, kunde man dog ikke forstaae Andet, end at de alligevel maatte mene, at Lovforslaget var grundlovsstridigt; thi det fordres jo efter Grundlovens § 82 som Betingelse for at tvinge Noget til at afstaae sin Eiendom, at Almeenvellet skal kræve det; men de Heerer paaftaae jo, at Almeenvellet ikke kræver en Lov som den foreliggende, og denne maa altsaa efter deres Mening være grundlovsstridig. Jeg troer nu det Modsatte; jeg troer, at Almeenvellet kræver en saadan Lov. Der er rigtignok blevet sagt, at Fæsterne vare ligesaa selvstændige overfor enhver Mand paa Godset som Selveierne; men jeg troer paa ingen Maade, at det forholder sig saaledes. Der er en nedartet Tilstand, der knytter sig til Fæstevæsenet, hvorefter Fæsteren skal være sin Huusbond horig og lydlig, og om ogsaa dette har forandret sig noget paa Grund af den senere Lovgivning, saa er dette Forhold dog ikke ganske forsvundet endnu. Det har vist sig sorgeligt ved flere Leiligheder, saaledes ved Valgene, ligesom det i det Hele har vist sig, at Fæstevæsenet i politiff Henseende ikke har været hensigtsmæssigt. Det har ofte været Tilfældet, at en Godseier har ønsket at modtage Valg til Folkethinget eller komme i Betragtning ved Landstingsvalgene, men han har mange Gange ikke kunnet opnaae det, og hvorfor? Fordi Bønderne ikke have havt Lillid til ham, men have frygtet for, at naar Godseierne kom ind i Landstinget, saa risikerede man, at man ikke beholdt den almindelige Værnepligt, at man igjen kom til at forrette Hoveri, og at man ikke fik en Fæstefløsningslov. Det er Betragtninger, der have gjort sig gjældende fra Bøndestændens Side overfor Godseierne, og paa den anden Side er det paaftaaet, at der fra disses Side ligeledes er gjort mindre heldige Betragtninger gjældende, idet, om ikke Godseierne selv, saa dog deres Forvaltere eller andre af deres Venner skulle have sagt til Fæsterne: Naar Du tager til Valg den og den Dag og stemmer paa den og den Mand, saa skal Du faae Din Dagleie og fri Befordring. Og naar nu en saadan Smaamand vil staae sig godt med sin Huusbond, saa er det naturligt, at han bøier sig; men det er da ogsaa klart, at dette i

politiff Henseende er lidet hensigtsmæssigt og lidet heldigt. Jeg vilde derfor have anseet det for ønskeligt, at den Gang i 1848 og 49 Constitutionen blev indført, at da samtidig med Indførelsen af den almindelige Værnepligt og samtidig med Hartkornsegalificationen ogsaa Fæstefløsningsloven var gaaet for sig paa den Maade, som formodentlig var tilfjeldet af den daværende Indenrigsminister, Geheimeraad Bang. Det er nu ikke sleet, og det hjælper ikke at sige, at Fæstebonden er ligesaa selvstændig som enhver anden Mand i Landet; thi det er ikke Tilfældet og vil ikke blive det; Fæstevæsenet er en Hæmsko for Bøndestændens Selvstændighed. Saa siges der ogsaa — og vi have hørt det idag af den ærede 1ste Landstingsmand for 1ste Kreds (Madvig) — at Almeenvellet ikke kræver en saadan Lov, fordi Fæstefløsningsloven er i jævn Fremgang; der er solgt saa og saa mange Gaarde, og der er ikke flere end saa og saa mange tilbage. Saa vidt jeg nu har forstaaet det statistiske Tabelværk — muligens tager jeg feil — var der i 1848 omtrent 20,000 Fæstegaarde her i Landet, og deraf er der nu omtrent 8,000 tilbage; det er muligt, at det ikke er ganske nøjagtigt, men det er dog nok omtrent saaledes. Nu sagde det ærede kongevalgte Medlem, der talte først igaar (Nosenørn-Deilmann), at Fæsterne kunde kjøbe; men dertil vil jeg gjøre opmærksom paa, at der er Steder, hvor de ikke kunne det, nemlig hvor Godseierne slet ikke ville sælge dem Gaardene, men bruge den Fremgangsmaade, efterhaanden som Fæsterne uddøe, at sætte Fæstestederne til Auction og tage hele Kjøbesummen, medens Fæsternes Efterladte slet ikke faae Noget. Der er ogsaa Steder — og dette er begyndt, siden Loven af 1861 emanerede — hvor Godseierne ikke ville sælge og heller ikke, saaledes som Godseierne i gammel Tid have gjort, sætte Stederne bort til de Efterladte, men hvor de derimod sætte Fæstet til Auction, saaledes at den, som byder Mæst, kommer i Besiddelse af Fæstet paa Gaarden. Men begge disse Fremgangsmaader synes dog virkelig at være, hvad ædøde Geheimeraad Bang kaldte „en skrigen Uret mod Fæsternes Efterladte“; thi vel kan det være, at Godseieren efter Lo-